

DOI BASARABENI: NICOLAE BĂIEȘU
ȘI VICTOR CIRIMPEI

Abstract. The author reflects on the creation of the ethnologists Nicolae Băieșu and Victor Cirimpei, starting from two editorials related to their names: *Nicolae Băieșu – a life dedicated to the revaluation of the folklore. Tribute 80* (2014) and *The literary and political-national folkloric comics* (2013).

Keywords: poetry of habits, ostracism, ideological mistakes, folkloric comics, scholar of the genre, political-national comics.

Cu excepția lui Pan Halippa (1883-1979), care a fost fiul unui dascăl bisericesc din Cubolta, județul Soroca, cei mai mulți etnologi basarabeni au fost fii de țărani: Gheorghe V. Madan (1872-1944), care s-a născut la Trușeni județul Lăpușna, Nichita P. Smochină (1894-1980), care s-a născut la Mahala, județul Tiraspol, Petre V. Ștetănuță (1906-1942), care s-a născut la Ialoveni, județul Chișinău, Efim Junghietu (1939-1993), care s-a născut la Petrești Județul Ungheeni, Sergiu Moraru (1946-1996), care s-a născut la Obreja Veche, județul Bălți. Fii de țărani sunt și Grigore Botezatu, care s-a născut în 1929 la Baraboi, județul Bălți și Nicolae Băieșu, care s-a născut în 1934 la Caracușenii Vechi, județul Hotin.

Acesta din urmă a publicat 30 de cărți și peste 800 de studii individuale și în colaborare. Cu insistență s-a ocupat de poezia obiceiurilor: *Poezia populară moldovenească a obiceiurilor de Anul Nou* (1972), *Sărbători domnești (închinare Maicii Domnului și Mântuitorului)* (I-II, 2004, 2007), *Tradiții etnofolclorice ale sărbătorilor de iarnă* (2008).

Volumul *Nicolae Băieșu – o viață închinată valorificării folclorului. Omagiu 80*, cu o prefață de Mihai Cimpoi (Chișinău, 2014, 410 p. + *Viața și activitatea în imagini*) este relevant în toate secțiunile lui. În primul rând, prin detaliata biografie a distinsului etnolog. Dintre cei de extracție țărănească, amintiți mai sus, el și părinții săi par să fi avut cel mai mult de luptat cu sărăcia. Țărani fără știință de carte și cu puțin pământ arabil (un hectar și jumătate), tatăl este concentrat mulți ani la calea ferată, iar soția sa, împreună cu cei doi copii, unul dintre ei fiind Nicolae, au plecat, ca și alți basarabeni, cu căruța (în care piesa principală era plugul) spre alte orizonturi, adică în comuna Hasanfaci din județul Durostor, de unde, în septembrie 1940, odată cu cedarea Cadrilaterului, au plecat la Almalău, județul Constanța, de unde au fost strămutați într-o comună nemțească, Mansburg, în județul Cetatea Albă, iar de aici – în comuna Frumușica din județul Dolj și apoi în localitatea Beidaud, în nordul Dobrogei. Vor reveni la baștină, în Caracușenii Vechi, în mai 1945, în urma ordinului „eliberatorilor” ruși ca

basarabeni „să plece acasă”, unde vor reuși să-și ridice casă proprie abia în anul 1957. Aici elevul Nicolae Băieșu repetă clasa a treia, în condițiile unui învățământ lipsit de dotare elementară. Mai târziu, după studii medii și universitare în cinci orașe: Cernăuți, Briceni, Soroca, Bălți și Chișinău avea să descopere că nu Ion Canna, Iacob Cutcovețchi și Leonid Corneanu sunt clasicii literaturii moldovenești. Până la vârsta de cincizeci de ani n-a avut masă de lucru acasă. O mare voință de a învăța l-a salvat pe tânărul Nicolae Băieșu. Și a mai fost ceva esențial în acest sens, un imbold: în comuna sa natală a locuit prozatorul, poetul, dramaturgul C. Stamati-Ciurea (1828-1898), care a fost și etnograf.

O altă secțiune a volumului conține texte din care se degajă opinia lui Băieșu în câteva chestiuni esențiale: protestul său și al altor colegi față de desființarea Institutului de Etnografie și Folclor de la Chișinău, denunțarea separatismului îngust moldovenesc al unor etnografi, ca Valentin Zelenciuc, despre care aflăm și că, fiind în posturi-cheie, a fost cenzor, el dictând ostracizarea etnografului Andrei Hâncu, acuzat de „greșeli ideologice”.

Un alt capitol, *Moștenire din științele despre folclor și etnografie*, cuprinde scurte medalioane ale unor personalități precum Gheorghe Asachi, C. Stamati-Ciurea, Gh. Sion, Ion Creangă, T. T. Burada, S. Fl. Marian, G. Dem. Teodorescu, Mihai Eminescu, Gr. G. Tocilescu, Th. D. Speranția, M. Friedwagner, Elena-Niculiță Voronca, Artur Gorovei, Elena Sevastos, Gh. V. Madan, Gh. T. Kirileanu, Alexei Mateevici, Mihail Bârcă, Ion Buzdugan, P. Caraman, D. Balaur, Tatiana Gălușcă-Cârșmariu. Lista este mult mai lungă.

Altă secțiune cuprinde numeroasele semne de prețuire a lui Băieșu, semnate de colegi ai săi.

Revenim la un alt aspect al biografiei lui Băieșu: este tatăl a doi distinși fii: unul a fost în anii 2012-2013 ambasador al Republicii Moldova în Italia. În prezent este membru al Curții Constituționale a Republicii Moldova, iar celălalt – Consilier juridic al corpului de judecători la Tribunalul special pentru Liban (Haga).

Probabil că cel mai puțin grăbit, dintre etnografii din Republica Moldova pe care îi cunosc, personal sau din scris, de a-și tipări cărți personale este Victor Cirimpei. A colaborat, e adevărat, împreună cu colegii săi, la alcătuirea celor 16 volume ale corpusului *Creația populară moldovenească*, însă o carte a sa, după aceea din 1978, *Realizări ale folcloristicii timpurii moldovenești*, a tipărit abia în 2013, *Comicul folcloric literar, politic-național*, cu o prefață de Mihai Cimpoi (Chișinău, 288 p.). Încă un exemplu care vădește că principiul său *festina lente* este acela de care se conduce în munca privind elaborarea unui *Dicționar folcloric universal*, pentru care avea, încă din 1960, „fișe pentru folclorul tuturor popoarelor lumii – nume de personalități – cercetători și interpreți, de personaje folclorice, nume de mari opere folclorice și de inspirație folclorică, lucrări muzicale inspirate de folclor, compozitori ai acestora, nume de specii folclorice, alți termeni etnografico-folclorici”. Lucrare din care, după câte știm, n-a apărut vreo fasciculă.

Cartea de acum vine după publicarea mai multor antologii de snoave populare: *Snoave și anecdote* (1979), *Ace pentru cojoace* (1985), *Păcală și Tândală*, cu traduceri în engleză, franceză, spaniolă (1987) și rusă (1991), *Pozne cu alde Păcală* (2007) și *Pătărăniile folclorice ale românilor sovietici din Basarabia, stânga Nistrului, nordul Bucovinei, nordul Transilvaniei, Caucazul de Vest* (2008).

Mai este o explicație a întârzierii tipăririi de cărți personale: prima sa carte *Realizări ale folcloristicii timpurii moldovenești* a fost adânc cenzurată, termenul român și variantele fiind cenzurat. S-a angajat și într-o chestiune în care și istoricii se pronunță cu prudență, aceea privind înscrisul de pe un vechi obiect ceramic din secolele I-II, descoperit în Munții Orăștiei, despre care abia acum, după ani de reflecție, emite unele considerații în articolul *Urme vechi ale unor nume de personaje folclorice groțești la Ion Creangă*, și într-un supliment la carte, intitulat *Vocabulă tracică pe parcurs de milenii*.

Se vede bine, din cartea sa, că Victor Cirimpei este un veritabil erudit al genului *ilariant* (ca să folosim un termen preferat de Ovidiu Bârlea), are o informație enciclopedică a snoavelor românești. Astfel crede că prima anecdotă românească ar fi aceea, evocată de cronicarul Ion Neculce, despre logofătul Tăutu, care, aflat la Curtea Otomană, și servindu-i-se cafea, a închinat vizirului, „au sorbit felegeanul ca altă băutură, și frigându-se, au zvârlit felegeanul de s-au stricat”. Crede, de asemenea, că prima snoavă tipărită, despre Pepelea, este aceea apărută, în 1841, în *Albina românească*. Are deci o imagine cuprinzătoare asupra comicului folcloric, reprezentat în opinia sa, de anecdotă, snoavă, glumă, pidosnicie (?), întrebare cu răspuns isteț, parodie și strigătură. Examinează umorul nu doar din snoavele populare, ci și din opera unor scriitori ca D. Cantemir și Ion Creangă, ca și din opera unor scriitori contemporani ca Vladimir Beșleagă, Iulian Filip și Vasile Toma. Despre Dimitrie Cantemir

n-ar fi putut să scrie, în anii cenzurii de la Chișinău, că prințul moldav avea o imagine cuprinzătoare a tuturor românilor, n-ar fi putut să scrie, citându-l pe Eminescu, despre „alianța nefericitului Cantemir cu Petru cel Mare”, nici să-l citeze pe cronicarul Ion Neculce, care a spus în cronica sa că prințul moldav și-a petrecut ultimii ani ai săi într-o țară cu „norod greu și cumplit... pré cumplit”. N-ar fi putut să citeze, cum o face acum, studiul lui Ștefan Ciobanu, *Dimitrie Cantemir în Rusia* (1924).

Cum am anunțat în titlu, cartea examinează și comicul politic-național din Basarabia, îndeosebi cu citate din poezia lui Vasile Toma, care denunță electoratul docil, neatent la interesele unor așa-zisi patrioți, care au uitat mesajul patriotic al lui M. Eminescu și al lui Alexe Mateevici. Iată comentariul amar al lui Victor Cirimpei: „Chiar și «fără de stele-n frunte», acestui gen de vietăți nu îi trebuie patria «de la Nistru pân la Tisa» (cum o cunoștea marele Eminescu), aceștia sunt numai «talpă lată de ogor», «boi adevărați», turmă docilă a păstorului-ministru, una bleagă necărtitoare, întru totul comodă pentru a fi mânată, oricând, «spre abator». Acesta ți-i destinul, plebe îndobitocită (bunul Mateevici, la început de secol XX, îndemnatu-ne-a să ridicăm dintre noi un proroc, altfel, zicea-scria-predica preotul-poet, «zadarnic soarta veți ruga», și cu gură de moarte, la început de secol XXI, o spune îndureratul de soarta țării, poetul roman basarabean Vasile Toma; cu atât mai mare durerea poetului conștient că plebea-turmă e așchie «de brav popor»”.

Dr. Iordan DATCU
(București)